

بررسی انگیزه و میزان رضایت از انجام حجامت در یزد سال ۱۳۹۳

محمود وکیلی^{الف}، مژگان مدرسی^ب، احمد زارع^{ج*}، مهدی رحمانی نژاد^د

^{الف} متخصص پزشکی اجتماعی، دانشیار گروه پزشکی اجتماعی، مرکز تحقیقات پایش سلامت، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
^ب متخصص پزشکی اجتماعی، استادیار گروه پزشکی اجتماعی، مرکز تحقیقات پایش سلامت، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
^ج دستیار طب سنتی، دانشکده طب سنتی اردکان، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد.
^د دانشجوی داروسازی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد

چکیده

سابقه و هدف: علی‌رغم پیشرفت‌های فراوان در علوم پزشکی بسیاری از مردم به‌سایر روشهای درمانی سنتی روی می‌آورند که طب مکمل نامیده می‌شوند. یکی از این روشها حجامت می‌باشد که وجود اطلاعات علمی از انگیزه و رضایت مردم می‌تواند راه گشای انجام سایر تحقیقات علمی باشد. لذا این تحقیق انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: تحقیق به روش توصیفی روی مراجعه کنندگان جهت انجام حجامت در شهر یزد انجام شد و انگیزه و میزان رضایت بررسی و ثبت گردید. میزان رضایت از انجام حجامت در یک طیف پنج گانه خیلی زیاد - زیاد - بدون اظهار نظر و یا نظری ندارد - نارضی و بسیار نارضی تعیین و انگیزه با محور شناخت قبلی از تأثیر حجامت، توصیه اطرافیان، اعتقاد مذهبی و توصیه پزشکان تعیین گردید. روش نمونه‌گیری آسان و داده‌های فردی با آزمون کای دو مورد قضاوت آماری قرار گرفت.

یافته‌ها: تعداد نمونه مورد بررسی ۲۷۲ نفر و در سنین $34/2 \pm 14/7$ سال که $67/3$ در صد مرد، $65/4$ درصد متاهل و $61/5$ درصد با تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم بودند. بیشترین انگیزه افراد برای انجام حجامت، شناخت قبلی از تأثیر گذاری حجامت $46/3$ درصد و توصیه اطرافیان $37/9$ درصد و میزان رضایت از حجامت و آثار درمانی $(35/3\%)$ و $48/9$ درصد راضی بوده‌اند. مهمترین دلیل رضایت از حجامت بیماران $54/4$ درصد احساس نشاط و سبکی در بدن بود، هیچ یک از عوامل نقشی در رضایت نداشت.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که انگیزه حجامت، شناخت قبلی از تأثیر گذاری حجامت و توصیه اطرافیان می‌باشد و میزان رضایت افراد حجامت شده خیلی خوب است.

کلیدواژه‌ها: حجامت، طب مکمل، طب سنتی، یزد.

تاریخ دریافت: آذر ۹۴

تاریخ پذیرش: شهریور ۹۵

مقدمه:

در سال ۱۹۹۱ میلادی سازمان جهانی بهداشت (w.h.o) در

بیانیه‌ای رسمی که منجر به صدور قطعنامه گردید، طب سنتی ایرانی (TIM) به همراه سوزنی چینی و آیروودای هندی و ماساژدرمانی رسمیت بخشیده و درمانگر بیماری‌ها و اختلالات و مشکلات جسمی و روانی اعلام نمود. سازمان جهانی بهداشت طب سنتی را به عنوان مکمل طب جدید اعلام و تایید کرده است. (۲)

علی‌رغم پیشرفت‌های فراوان در علوم پزشکی و فراگیرشدن طب مدرن، بسیاری از مردم در سراسر دنیا به سایر روشهای درمانی نظیر گیاه درمانی، مکمل‌های غذایی، هومیوپاتی، طب سوزنی، انرژی درمانی حجامت و غیره روی می‌آورند.

فراوانی استفاده از این روشها که بنام طب مکمل/ جایگزین (CAM = Complementary or Alternative) medicine نامیده می‌شوند در تمام دنیا رو به افزایش است. (۱)

مواد و روش ها:

این مطالعه توصیفی-مقطعی، افراد مراجعه کننده به مراکز انجام حجامت در استان یزد مورد بررسی قرار گرفتند و اطلاعات از طریق پرسشنامه طراحی شده که از نظر اعتبار مورد تأیید گروه اساتید مورد نظر قرار گرفت و پایایی آن نیز مورد تأیید قرار گرفت انجام شد. پرسشنامه ها توسط مراجعین پر می شد و از نمونه گیری آسان در دسترس استفاده شد و حجم نمونه ی لازم ۲۷۲ نفر برآورد شد.

داده های جمع آوری شده پس از کدگذاری با استفاده از نرم افزار spss16 کامپیوتری شده و با آمار توصیفی تحلیل و نقش عوامل فردی و اجتماعی افراد مورد بررسی با میزان رضایت و انگیزه حجامت با آزمون کای دو و یا دقیق فیشر مورد قضاوت آماری قرار گرفت

یافته ها:

تعداد افراد شرکت کننده در این مطالعه ۲۷۲ نفر بودند و از نظر سن کمترین ۸ سال و مسن ترین فرد ۸۱ سال داشتند و در سنین $47/14 \pm 2/34$ و جنسیت افراد شرکت کننده در این مطالعه به صورت ۳۲/۷ درصد مؤنث و ۶۷/۳ درصد مذکر بود. وضعیت تأهل به این صورت است که ۶۵/۴ درصد متأهل بوده و ۳۰/۹ درصد مجرد و ۴/۰ درصد طلاق گرفته و ۳/۳ درصد همسرشان فوت شده بودند. ۱/۱ درصد بی سواد و ۱۱/۸ درصد ابتدایی و ۱۶/۹ درصد راهنمایی ۳۱/۶ درصد دیپلم و ۳۱/۲ درصد لیسانس و ۷/۴ درصد دارای مدرک دکتری بودند.

توزیع افراد مورد بررسی بر حسب میزان رضایت از حجامت در نمودار شماره ی ۱ ارائه گردید و نشان می دهد که ۳۵/۳ درصد بسیار راضی و ۴۸/۹ درصد راضی و ۱۰/۷ درصد بدون نظر و ۵/۱ درصد ناراضی و بسیار ناراضی بودند.

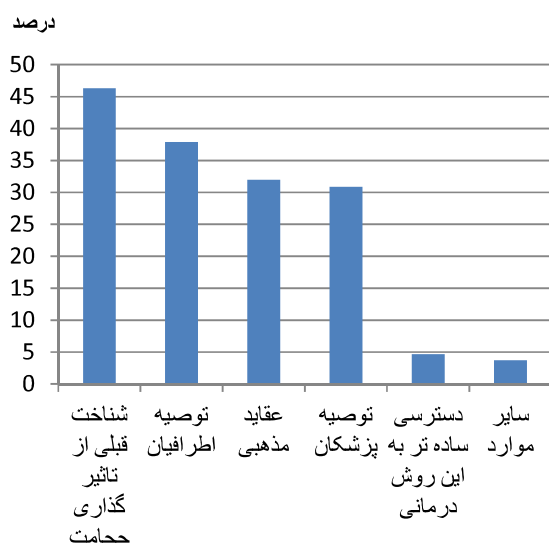
حجامت، نام یکی از روش های طب مکمل است که در لغت به معنای ایجاد حجم می باشد و نوعی روش درمانی است که در آن با استفاده از وسایلی فنجانیه شکل، مکش در سطح پوست ایجاد نموده و گاهی با ایجاد چند خراش سطحی اقدام به خونگیری می شود. نام های دیگر این روش horning, sucking method, cupping است و بر اساس اسناد موجود ۳۵۰۰ سال پیش از میلاد مسیح در چین و مصر و ۲۶۰۰ سال پیش از میلاد مسیح در ایران انجام می شده است.(۳)

در کتب معروف و ارزشمند طب سنتی ایران از قبیل قانون، ذخیره خوارزم شاه و الحاوی نیز از حجامت در درمان بسیاری از بیماری ها (به عنوان یک روش درمانی جزئیه) نام برده شده است.

سال ها پیش، در راستای توسعه طب مدرن و در نتیجه یک حرکت برنامه ریزی شده که بر اصول علمی استوار نبود، ممنوعیت استفاده از طب سنتی بر پزشکان ایران تحمیل شد. از آنجایی که، حجامت یک روش درمانی بدون استفاده از دارو است و مکانیسم اثر کاملاً شناخته شده ای ندارد، بیش از سایر روش های طب سنتی مورد عناد و ستیزه جویی قرار گرفته است گرچه، طی دو سه دهه گذشته شاهد احیای طب سنتی ایران بوده ایم اما حجامت روشی است که همچنان بحث بسیاری بر سر آن وجود دارد و نظرات متفاوتی از سوی مراجع و محافل علمی در مورد آن مطرح می گردد. مطالعات زیادی در مورد اثرات درمانی این روش در برخی از بیماری ها از قبیل آکنه، یبوست، درد، سرفه و آسم، کهیر، تب یونجه، میگرن، برونشیت آسماتیک مزمن و ... در کشورهای دیگر انجام شده و به چاپ رسیده است البته، اکثر این مطالعات به زبان چینی منتشر شده اند.(۱۱- ۴)

در یک مطالعه مقطعی و در سال ۱۳۸۵ در شهر تهران گزارش شد که میزان رضایت از حجامت خیلی خوب بود و خصوصیات فردی نقشی در این رضایت نداشته است(۱). با توجه به خلاء اطلاعات در مورد انگیزه و رضایت از حجامت، این تحقیق در شهر یزد در سال ۱۳۹۳ انجام گرفت.

انگیزه و دلایل انجام حجامت در افراد مورد بررسی در نمودار شماره ۳ ارائه گردید و نشان می دهد که مهمترین آنها شناخت قبلی از تأثیر حجامت به میزان ۴۸/۱ درصد و به توصیه اطرافیان به میزان ۳۷/۹ درصد و در مراحل بعدی عقاید مذهبی به میزان ۳۲ درصد و بالاخره توصیه پزشکان به میزان ۳۱ درصد بود

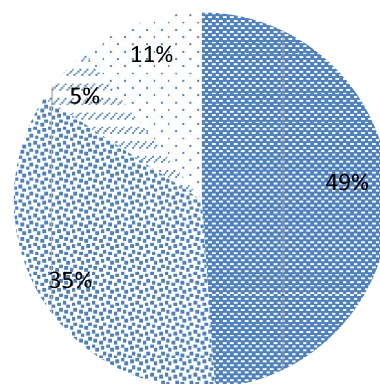
نمودار ۳: توزیع فراوانی نسبی افراد مورد بررسی برحسب انگیزه و دلایل انجام حجامت

افرادی که از حجامت راضی بوده اند نسبت به آنها که راضی نبودند، در مواجهه بیشتری از نظر سطح سواد وضعیت سلامتی (سالم و یا بیمار)، سن و جنس به انگیزه انجام حجامت نبودند و یا اختلاف آنها به لحاظ $p < 0.09$ آماری معنی دار نبود.

ضمناً تعداد دفعات انجام حجامت در ۱۲/۱ درصد بار اول و در ۲۷/۲ بار دوم، ۱۷/۶ درصد تعداد ۲ بار و ۱۰/۳ درصد سابقه ۳ بار حجامت داشته اند و بالاخره ۳۲/۸ درصد ۴ بار و بیشتر سابقه حجامت داشته اند.

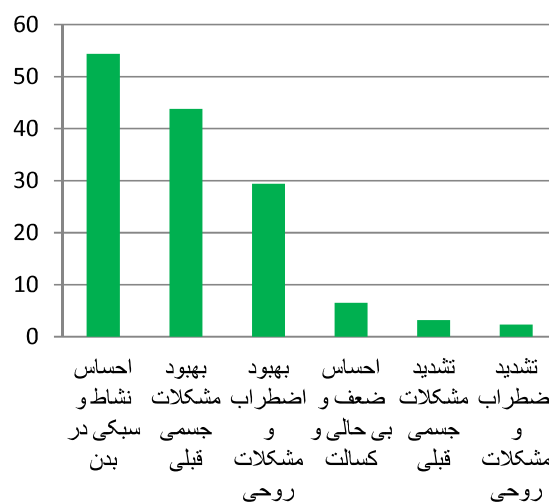
تحقیق همچنین نشان داد که مهمترین منبع اطلاعات آنها در مورد حجامت صحبت با دوستان و آشنایان بمیزان ۶۱/۴

راضی بسیار راضی بدون نظر ناراضی و بسیار ناراضی

نمودار ۱: توزیع فراوانی نسبی ۲۷۲ نفر افراد تحت حجامت بر حسب میزان رضایت

تعداد ۲۲۹ نفر (۸۴/۲) افرادی که میزان رضایت آنها از حجامت زیاد و خیلی زیاد بوده بر حسب دلایل رضایت آنها در نمودار شماره ۲ ارائه گردید و نشان می دهد که بیشترین علت رضایت آنها احساس نشاط و سبکی در بدن به میزان ۵۴/۴ درصد بود و در مرحله ی بعدی به دلیل بهبود مشکلات جسمی قبلی به میزان ۴۳/۸ درصد بوده است.

نمودار ۲: توزیع فراوانی دلایل رضایت ۲۲۹ نفر از افراد حجامت شده ی دارای رضایت زیاد و خیلی زیاد از انجام حجامت

درصد، صحبت با پزشکان و کادر درمانی ۳۲/۷ درصد، مطالعه کتب و مقالات ۱۸/۴ درصد و روزنامه اینترنت ۷/۷ بود.

نتیجه گیری:

تحقیق نشان داد که مهمترین انگیزه حجامت، شناخت قبلی از تأثیر مثبت حجامت به میزان ۴۸/۱ و بعد توصیه اطرافیان به میزان ۳۷/۹ درصد و عقاید مذهبی ۳۲ درصد و بالاخره توصیه پزشکان ۳۱ درصد بود. نتایج این موارد در مطالعه مقطعی که در سال ۱۳۸۵ توسط فتانه هاشم دباغیان در شهر تهران و در بین ۴۰۰ نفر صورت گرفت عبارت بود از: شناخت قبلی از تأثیر حجامت ۷۳/۸٪، توصیه اطرافیان ۶۸/۸٪، عقاید مذهبی ۵۳/۳٪، توصیه پزشکان ۴۴/۸٪ و دسترسی ساده به این روش درمانی ۱۸/۳٪؛ (۱) که نتایج این دو مطالعه با هم مطابقت دارد و ترتیب انگیزه های مطرح شده در دو مطالعه یکسان است. در این مطالعه توزیع افراد تشکیل دهنده ی نمونه مرد (۶۷/۳)، متاهل (۶۵/۴٪) و تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم (۶۱/۵٪) داشتند که در مطالعه مقطعی که در سال ۱۳۸۵ توسط فتانه هاشم دباغیان در شهر تهران و در بین ۴۰۰ نفر صورت گرفت. نیز توزیع افراد تشکیل دهنده ی نمونه به همین صورت بودند. (۱)

تحقیق نشان داد که رضایت خیلی زیاد ۳۵/۳ و راضی ۴۸/۹ و در واقع عدم رضایت ۱۵/۸ درصد بود، که نتایج این دو مطالعه با هم مطابقت دارد و درصد های بدست آمده از میزان رضایت افراد در دو مطالعه نزدیک به هم می باشد. در این مطالعه ارتباط معنی داری میان میزان رضایت از حجامت با جنس، سن، تاهل، تحصیلات و وضعیت سلامتی

افراد مشاهده نشد و نیز بین تعداد دفعات حجامت و میزان رضایت افراد ارتباط مستقیم وجود نداشت.

در این مطالعه ارتباط معنی داری میان انگیزه افراد و تحصیلات، جنسیت، تاهل و وضعیت سلامتی آنها وجود نداشت.

نحوه ی آشنایی افراد با حجامت در این مطالعه عبارت بود از: صحبت با دوستان و آشنایان ۶۱/۴ درصد، پزشکان و کادر درمانی ۳۲/۷ درصد بود. نتایج این موارد در مطالعه مقطعی سال ۱۳۸۵ توسط فتانه هاشم دباغیان عبارت بود از صحبت با دوستان و آشنایان ۲۹۱ نفر (۷۲/۸٪)، مطالعه ی کتب و مقالات ۱۵۱ نفر (۳۷/۸٪)، صحبت با پزشکان و کادر درمانی ۱۴۴ نفر (۳۶/۱٪)، که نتایج این دو مطالعه بسیار نزدیک به هم بوده و همدیگر را تایید می کنند، همچنین در مطالعه انجام شده توسط دکتر رضا منتظر در سال ۱۳۷۶ بیشترین نحوه ی آشنایی با حجامت از طریق اقوام و آشنایان گزارش شده (۹) که دو مطالعه قبل را تایید میکند.

و در یک جمع بندی بنظر می رسد که میزان رضایت از حجامت در شهر یزد بالا بوده است اگر چه بعضی اطلاعات آن با تحقیقات قبلی تفاوت هایی دارد و بدین لحاظ انجام تحقیقات در سایر استانها را توصیه می کنیم.

References:

1. Hashem Dabaghyan Fataneh , Gooshegir Seyd Ashraf ,Siyadati Mohammad. Frequency of phlebotomy services and characteristic of patients referred of Tehran in 2010. Iran university of medical Sciences journal, volume XV / 58 / Spring 2011: 199-206.
2. Daryaie, M. Miracles of healing herbs in Iranian Medicine. (2006): 31-186.
۳. منتظر رضا، آگین خسرو. مقایسه ترکیب شیمیایی خون وریدی با خون حجامت. پایان نامه دکترای عمومی. شماره ۷۵۲۲ (دانشگاه، علوم پزشکی تهران) ۱۳۷۱، فصل ۱۱، صفحه ۳۴۸.
4. Pan H. Thirty two cases of acne treated with bloodletting puncture, cupping and Chinese drug facemask. J Tradit Chin Med 2005 Dec; 25(4): 270-72.
5. Jiang ZY, Li CD, Li JC, Gao L, Wang QF. Clinical observation on moving cupping therapy combined with moxibustion for treatment of senile habitual constipation. Zhonggo Zheu Jiu 2005 Dec; 25(12): 853-54
6. Vaskilampi T, Hanninen O. Cupping as an indigenous treatment of pain syndrome in the finnish culture and social context. Soc Sci Med 1982; 16(21): 1893-1901.
7. Lu YY, Liu LG. Treatment of cough and asthma with blood letting puncturing and cupping;a report of 3 cases. Zhong Xi Yi He Xue Bao 2004; 2(4): 244-251.
8. Duo X. 100 cases of intractable migrane treated by acupuncture and cupping. J Tradit Chin Med 1999 sep;19(3): 205-206.
۹. منتظر رضا، طب اسلامی گنجینه ی تندرستی / نسل نیکان چاپ دوم ۱۳۸۹. ص ۴۷۹-۳۸۵
10. Schimf SC. Complementary Medicine. Current oncology 1997; 4: 327-31.
11. Azin SA, Nouraii SM, Moshkani ZS. [Knowledge, attitudes and practice among general practitioners in Complementary /alternative medicine. Payesh J The Iranian Institute For Health Sci Res. 2003; 3(2): 165-73. [Persian]